

Premeny miestnej štátnej správy starostlivosti o životné prostredie a štátnych environmentálnych fondov v rokoch 1990 – 2020

Klinda, J.: Transformations of Local State Environmental Management and State Environmental Funds in 1990 – 2020. *Životné prostredie*, 2020, 54, 1, p. 106 – 110.

The independent and autonomous local environmental government administration under the direction of the Ministry of Environment SR was established two times in last 30 years in districts and counties of Slovak Republic. Both administrations, first in period 1991 – 1996 and second in period 2004 – 2013 were successfully helping to improve the quality of environment in regions. After the abolition of their independency were both incorporated into regional administrations under the Ministry of Interior of SR. Additionally, three state funds contributed to the improvement of the environment through financial subsidies for environmental projects: The State Environmental Fund of the Slovak Republic (1991 – 1998), the State Environmental Fund (1998 – 2001) and since 2005 the existing Environmental Fund.

Key words: local government administration, district, region, ministry, law, environmental fund

Prvú samostatnú štátnu správu starostlivosti o životné prostredie na všetkých úrovniach ustanovil zákon SNR č. 595/1990 Zb. o štátnej správe pre životné prostredie. Jeho návrh, ktorý vypracovala skupina odborníkov na štátnu správu pod vedením Lubomíry Zimanovej, predložil na schvaľovacie konanie Ivan Tirpák, predseda Slovenskej komisie pre životné prostredie (SKŽP). Slovenská národná rada (SNR) prijala tento zákon 17. decembra 1990 s účinnosťou do 1. januára 1991 (zákon podpísali F. Mikloško a V. Mečiar). Okrem SKŽP a Slovenskej inšpekcie životného prostredia (SIŽP) zákon ustanovil aj 38 okresných úradov životného prostredia (OÚŽP) a 121 obvodných úradov životného prostredia (ObÚŽP), ktoré boli aj stavebnými úradmi. Celkove tým vznikla prvá racionálne hierarchicky a regionálne usporiadaná trojstupňová sieť 161 orgánov štátnej správy pre životné prostredie, doteraz najbližšie prístupná občanovi. Okrem významného právneho postavenia mali tieto úrady dosah aj na prvý Štátny fond životného prostredia SR (ŠFŽP), lebo v prvom kole sústreďovali a posudzovali žiadosti o dotácie v rámci okresov, ktoré následne súhrnne v odporúčanom poradí postupovali do Bratislavy, kde sa stali predmetom rokovaní Rady ŠFŽP. V tom čase ešte táto rada zasadala zmysluplne, neformálne a bez ovplyvňovania zvonku. Okrem objektivity bol uplatnený aj princíp subsidiarity, lebo sa zohľadňoval názor z okresov, kde najlepšie poznali miestnu environmentálnu situáciu. V prípade, že by v okrese neobjektívne preferovali niektorého žiadateľa, odborníci v Rade ŠFŽP väčšinou dokázali túto skutočnosť odhaliť. Napriek odbornými argumentmi podloženým protestom aj zo strany Ministerstva životného prostredia SR (MŽP) a jeho tvorcov, ako aj zápornému stanovisku

výboru NR SR pre životné prostredie a ochranu prírody (predsedal Ernő Rózsa), týchto 159 samostatných orgánov miestnej štátnej správy prežilo len šesť rokov. Už 4. júla 1996 ich zrušil zákon č. 222/1996 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy, keďže o reforme miestnej štátnej správy riadenej človekom bez odborných znalostí bolo vopred politicky rozhodnuté. S (demagogickým) tvrdením, že „štátnu správu treba priblížiť občanom“ OÚŽP a ObÚŽP začlenili do ôsmich krajských úradov (KÚ) a 79 okresných úradov (OÚ), pričom ich zredukovali na vytvorené odbory životného prostredia s úbytkom pôvodných zamestnancov (redukciou systemizovaných miest) o 32 % z 1 869 na 1 273. Nielenže nedošlo k proklamovanému „priblíženiu k občanovi“, ale aj k zníženiu spôsobilosti a kvality výkonu štátnej správy, čo sa prejavilo v náraste protiprávneho konania, najmä v raste počtu čiernych stavieb a skládok. Následne ich ochudobnili aj o služobné finančné a majetkové prostriedky (autá, počítače, fotoaparáty atď.) nadobudnuté z rozpočtu MŽP a polovičnej disponibilnej sumy vybraných pokút (druhá bola príjmom ŠFŽP) a niektoré presťahovali do horších priestorových podmienok. Kvôli SIŽP sa však tento sedemkrát novelizovaný zákon zachoval a zrušil ho až zákon č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie, ktorý NR SR prijala 5. novembra 2003 (zákon podpísali R. Schuster, J. Migaš a M. Dzurinda).

Miestna štátna správa starostlivosti o životné prostredie v rokoch 2004 – 2020

K obnove úradov životného prostredia došlo 1. januára 2004, na základe zákona č. 525/2003 Z. z. o štát-

nej správe starostlivosti o životné prostredie. Návrh tohto zákona, ktorý vypracovala skupina odborníkov na štátnu správu pod vedením Jozefa Klindu, predložil na schvaľovacie konanie minister životného prostredia László Miklós. Vzniklo 8 krajských úradov životného prostredia (KÚŽP) s právnou subjektivitou, ktorých organizačnou súčasťou sa stalo 46 ObÚŽP s administratívnou autonómiou v rozhodovaní podľa príslušných zákonov v systéme environmentálneho práva. Okrem rozhodovania na prvom stupni predstavovali aj druhostupňové odvolacie orgány v prípadoch, keď na prvom stupni rozhodovali mestá a obce. Zákonom č. 345/2012 Z. z. o niektorých opatreniach v miestnej štátnej správe boli bez objektivizácie a patričného zdôvodnenia zrušené od 1. januára 2013 všetky KÚŽP, ktorých pôsobnosť prevzali ďalej obvodné úrady v sídle kraja. Následne zákonom č. 180/2013 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy (z 19. júna 2013) došlo k zrušeniu samostatnej miestnej štátnej správy starostlivosti o životné prostredie, znovu bez vyhodnotenia opodstatnenosti a racionálnosti takéhoto postupu. Jej kompetencie prevzalo v 79 okresoch s účinnosťou od 1. októbra 2013 celkovo 72 okresných úradov, na ktorých vznikli odbory starostlivosti o životné prostredie. V rámci „racionalizačných opatrení“ sa tak počet regionálnych úradov životného prostredia v pôsobnosti Ministerstva vnútra SR zvýšil o 26. K tomu treba prirátavať útvary životného prostredia na úradoch samosprávnych krajov a úradoch mestských samospráv. Doteraz nikto nezrátať, koľko zamestnancov vo verejnej správe zabezpečuje starostlivosť o životné prostredie, pričom viacerí kompetentní ani nevedia, čo všetko v ich pôsobnosti spadá do tohto odvetvia ľudskej činnosti a koľko prostriedkov (v rozpočtových kapitolách/podkapitolách/položkách) sa na túto činnosť ročne plánuje a vynakladá. Mnohí sa nazdávajú, že jeho súčasťou sú len čistiarne odpadových vôd, verejné vodovody a kanalizácie, rybárstvo, protipovodňová ochrana, ochrana vodných zdrojov, ovzdušia, zelene a chránených území, odpadové hospodárstvo a environmentálna osveta. Neberú do úvahy kompletnú environmentálnu infraštruktúru, územné plánovanie, stavebný poriadok, environmentálnu bezpečnosť a vhodnosť stavieb a zariadení, ochranu nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok a parkov, ochranu lesov a pôdy, ochranu pred nebezpečnými fyzikálnymi, chemickými a biologickými faktormi životného prostredia, starostlivosť o cintoríny, verejný poriadok atď. V čase úpadku rezortu životného prostredia po roku 2007, MŽP a Slovenská agentúra životného prostredia prestali pracovať aj na metodike určovania a vyhodnocovania týchto „zelených financií“ v štátnej správe aj v rámci samospráv.

Terminologické úskalia výkonu štátnej správy

Na základe pozitívnej spoločenskej ochranárskej eufórie a snahe najmä ekológov o „ekologizáciu spoloč-

nosti“ po novembri 1989 sa v environmentálnom práve začali presadzovať právne nedostatočne vymedzené, resp. voľne interpretovateľné pojmy, ktorým máloktorý právnik, ekonóm, technik, úradník a občan rozumie. Táto nejednoznačnosť pojmov vytvárala úskalia pri výkone miestnej štátnej správy, napr. pri poskytovaní prostriedkov ŠFŽP mali orgány štátnej správy prihliadať na „ekologickú dôveryhodnosť žiadateľa“, ktorú dovtedy neurčovali žiadne kritériá, nebolo možné posúdiť, ktorá obec je „ekologicky dôveryhodnejšia“, alebo ktorého iného žiadateľa o dotáciu možno považovať za „ekologicky dôveryhodnejšieho“ než iného. Mohlo ísť nielen o jeho fažko overovateľný prístup (pozitívny alebo negatívny) k životnému prostrediu, ale aj o zložitost' a oprávnenosť zisťovania údajov, napr. o ním separovanom odpade alebo odpracovaných hodinách na rôznych environmentálnych aktivitách (napr. neplatených verejnospesných brigádach v obciach alebo podnikoch). Navrhovatelia pojmov nemali dostatočné právne vedomie a legislatívne skúsenosti, právnici a väčšina legislatívcov v štátnej správe a zastupiteľských orgánoch nerozumela ekológii. V snahe o porozumenie a ústretovosť sa pokúšali niektoré pojmy nahradiť inými, napríklad pojem „ekologická dôveryhodnosť“ nahradiť pre nich prijateľnejším pojmom „ekologická (environmentálna) bezúhonnosť“, absurdne s doložením výpisu z registra trestov. Desiatky a stovky hodín na takýchto rokovaniach končili aj na pôde SKŽP a MŽP vzájomným nepochopením.

Niektoré dodnes neujasnené a na výkon štátnej správy nepoužiteľné pojmy sa dostali vplyvom *Federálneho výboru pre životné prostredie* (FVŽP) a následne výboru Federálneho zhromaždenia pre životné prostredie (FZŽP) aj do zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí, napríklad navonok (ne)pochopiteľný pojem „ekologická ujma“ (§ 10), viažuci sa v definícii k pojmu „ekosystém“ (§ 3). Podľa § 28 tohto zákona by orgány pre životné prostredie mali ukladať pokuty právnickým osobám alebo fyzickým osobám oprávneným na podnikanie, ktoré spôsobili „ekologickú ujmu“, až do výšky 1 mil. vtedajších korún. Za 28 rokov však nedokázali, nevedeli a nemohli uložiť ani jednu pokutu, čím o milióny korún (dnes eur) ochudobnili aj štátne environmentálne fondy a možnosť využiť tieto prostriedky v prospech zlepšenia kvality životného prostredia. Podľa uzákonenej definície totiž ekologická ujma vzniká stratou alebo oslabením prirodzených funkcií ekosystémov v dôsledku ľudskej činnosti, čo pre ekológov a formálne navonok znie zrozumiteľne. Avšak bez bližšieho právneho určenia o aké ekosystémy ide, by v praxi malo ísť o takéto dôsledky na určité ekosystémy aj nezalieváním izbových rastlín v črepníku, rôznymi zásahmi (nielen pri chemickej likvidácii škodcov) v záhradkárstve, ovocinárstve, vinohradníctve, lesníctve a poľnohospodárstve, tiež poľovníctvom, rybárstvom, vodohospodárstvom, zaberaním pôdy na výstavbu bu-

dov a zariadení atď. Nemožno vylúčiť ani vplyv antibiotík na ekosystémy v tráviacom trakte ľudského tela. Pri ohrozovaní, poškodzovaní alebo zlikvidovaní organizmov a „osobitne chránených ekosystémov“ je preto právne zrozumiteľnejšie a správnejšie používať antropocentrické určovanie ich spoločenskej hodnoty. Žiaľ, na uvedený zavádzajúci až zmätočný pojem sa odvolali legislatívci nového zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch bez toho, aby si uvedomili a u environmentalistov ozrejmili jeho riziká vo výkone štátnej správy. Podľa § 107 písm. j) tohto zákona je totiž okresný úrad v sídle kraja oprávnený pôvodcovi odpadu zakázať činnosť, ktorou by mohlo dôjsť k závažnej ekologickej ujme, čo zrejme ostáva na subjektívnom posúdení príslušného referenta, ktorý sa z právneho hľadiska nemá o čo oprieť, aj keď možno tuší, o čo ide. V § 114 sa dokonca vznik alebo hrozba „závažnej ekologickej ujmy“ považuje za „závažnú škodu“ (bez udania, komu bola spôsobená). Avšak tvorcovia zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v dôvodovej správe k zákonu z 9. apríla 1991 uviedli: „Ekologická ujma je veľmi špecifický druh škody, ktorú nemožno zahrňať pod doteraz právom upravené typy škôd (občianskoprávnu, hospodársko-právnu) a jej právna konštrukcia je preto nutne odchylna“. Odlišne bol zvolený aj jej názov, aby nebola s týmito škodami „zmiešavaná“. Právnu konštrukciu a niektoré uvedené formulácie v návrhu zákona spochybnili viaceré inštitúcie a odborníci (napr. Bedřich Moldan), ktorí ponúkli spoluprácu na jeho príprave. SKŽP v roku 1991 požiadala, aby FVŽP bližšie vymedzil pojem „ekologická ujma“ a jednoznačne ho odlišil od zaužívaných pojmov „škoda“ a „spoločenská hodnota“; následne presne uviedla, kedy a za akých okolností k nej dochádza, akým spôsobom sa bude určovať jej závažnosť a výpočet. Upozornila, že nie je jasné, ktoré orgány štátnej správy by mali byť oprávnené ekologickú ujmu zisťovať a ako ju posudzovať, následne konať (v správnom konaní) a na základe čoho ďalej rozhodovať. Našťastie po vyše dvadsiatich rokoch sa neporozumením tohto pojmu legislatívcami zatiaľ takýmto orgánom stal iba okresný úrad v sídle kraja v sektore odpadového hospodárstva. Na ponúknutú spoluprácu však tvorcovia zákona nereagovali, pripomienky neakceptovali a ostali v teoretickej, proklamatívnej a formálnej polohe. Neúspechom skončili aj snahy o vysvetlenie úskalí predloženého zákona slovenským poslancom vo výbore pre životné prostredie Federálneho zhromaždenia, ktorí s legislatívou a exekutívou starostlivosti o životné prostredie nemali žiadne skúsenosti a neboli ani ekológmi. Na dôvažok podľa § 124 ods. 3 nového trestného zákona č. 300/2005 Z. z. „pri trestných činoch proti životnému prostrediu sa škodou rozumie súhrn ekologickej ujmy a majetkovej škody“. Aj v tomto prípade si legislatívci v dobrej viere neoverili, či ekologickú ujmu už niekto vyrátať, ako sa odlišuje od majetkovej škody, príp. ako sa následne

zrátať (v zmysle dôvodovej správy z roku 1992 k uzákoneniu tohto pojmu). Dodnes zrejme k tomu nedošlo. Na dôvažok úplne iný smer a terminológiu uplatnil zákon č. 359/2007 Z. z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd, čo si zrejme nevyžaduje komentár.

Ekologické aspekty územného plánovania nie sú dodnes právne definované, zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon), ktorý územné plánovanie riešil, bol presunutý do kompetencie Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR. Niektoré kompetencie vyplývajúce zo stavebného zákona zvyškovo ostali v pôsobnosti rezortu životného prostredia, no bez možnosti aplikácie v praxi dôsledkom čoho bol značný negatívny dopad na príjmovú časť environmentálnych fondov a starostlivosť o životné prostredie. Dotovanie obstarávania územnoplánovacej dokumentácie, ktorá je nástrojom starostlivosti o životné prostredie, paradoxne nahradili podporou budovania rôznych dopravných, energetických a iných stavieb a zariadení v pôsobnosti hospodárskych rezortov a podliehajúcich regulačným mechanizmom trhovej ekonomiky, ktorých vplyv na životné prostredie by mal rezort životného prostredia v zmysle zákonov posudzovať a kontrolovať.

V článku 55 ústavného zákona SNR č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky sa uvádza, že „hospodárstvo Slovenskej republiky sa zakladá na princípoch sociálne a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky“. Treba podotknúť, že tak ako dodnes právo nepozná spôsob výpočtu ekologickej ujmy, nie sú ujasnené, vyšpecifikované a definované ani princípy ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky. Ak by existovali, mali by korešpondovať so „zásadami ochrany životného prostredia“ v § 11 až § 16 (bez zrušeného § 14) zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí, ale v celom zákone sa trhovú ekonomiku vôbec neuvádza. Podľa jeho § 33 aj envirofondy majú byť výlučne nástrojmi len na ochranu životného prostredia. Trhovú ekonomiku, jej ekologickú orientáciu a princípy, vôbec nespomenul ani jeden z doterajších troch zákonov o environmentálnych fondoch, ani žiadne iné zákony.

Štátne environmentálne fondy v rokoch 1990 – 2020

Na podporu starostlivosti o životné prostredie za vlády premiéra J. Čarnogurského v druhom polroku 1990 pristúpila SKŽP k príprave ŠFŽP. Návrh zákona o ňom, ktorý vypracovala skupina odborníkov štátnej správy pod vedením Lubomíry Zimanovej, predložil na schvaľovacie konanie predseda SKŽP Ivan Tirpák. Po prijatí a zároveň nadobudnutí účinnosti od 7. marca 1991 zákona SNR č. 128/1991 Zb. o Štátnom fonde životného prostredia Slovenskej republiky (zákon podpísali F. Mikloško a V. Mečiar) sa začal vytvárať jeho aparát (existoval od 7. marca 1991 do 1. apríla 1998). Vo vedúcej funkcii sa vystriedalo viacero riaditeľov, naj-

dlhšie v nej zotrvala Daniela Kobetičová. Návrh štatútu ŠFŽP odsúhlasila vláda SR 4. februára 1992 uznesením č. 64. V súlade s uvedeným zákonom podrobnejšie podmienky poskytovania a použitia jeho prostriedkov určila vyhláška SKŽP č. 176/1992 Zb. o podmienkach poskytovania a použitia prostriedkov Štátneho fondu životného prostredia Slovenskej republiky. ŠFŽP začal sústreďovať finančné prostriedky a žiadosti fyzických a právnických osôb (prevažne obcí) na poskytnutie dotácií na zmysluplné a skutočne environmentálne projekty prostredníctvom OÚŽP v polročných intervaloch. Boli zamerané najmä na prístup k vodným zdrojom, budovanie čistiarní odpadových vôd, verejných vodovodov a kanalizácií, odstraňovanie neriadených skládok odpadu, podporu separovania a využitia odpadu, výsadbu a údržbu zelene, budovanie náučných chodníkov a lokalít, environmentálnu osvetu a pod. Každý z nich bol zaevidovaný, posúdený z hľadiska splňania formálnych hľadísk a súladu s prvou vládnuou a dodnes parlamentnou *Stratégiou štátnej environmentálnej politiky* (1993). Na záver procesu posudzovania boli projekty hodnotené Radou ŠFŽP, ktorá pri určovaní priorit a výberu prihliadala aj na potrebu ukončovania rozostavaných stavieb, environmentálnu účinnosť projektu, regionálne aspekty, možnosti a iniciatívu obcí riešiť vo svojej pôsobnosti nahromadené environmentálne problémy alebo mimoriadne environmentálne situácie. V prvých rokoch existencie fondu zostavovala výsledný (bez politického zasahovania) objektivizovaný zoznam projektov, ktoré odporučila ministrovi životného prostredia na schválenie. Problémy nespôsobil len nedostatok finančných prostriedkov na pokrytie všetkých projektov, ale aj uvedená nezrozumiteľnosť niektorých ustanovení zákonov.

Zákon SNR č. 128/1991 Zb. o Štátnom fonde životného prostredia Slovenskej republiky určil správcu, zdroje (z odplát, poplatkov, pokút, úrokov, dotácií, splátok, pôžičiek, výnosov, darov, postihov), možnosti a kontrolu správnosti použitia fondu. Síce príjmy z uplatňovania princípov ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky a z ekologickej ujmy vôbec nespomenul, ale zmysluplne uviedol potrebu vynakladať prostriedky „na podporu ekologických výchovných akcií, ekologických akcií zameraných na zlepšenie stavu životného prostredia a na rozširovanie informácií o životnom prostredí“, čo umožnilo dotovať aj vydávanie napr. časopisu *Životné prostredie*. Zákon bol novelizovaný zákonom SNR č. 311/1992 Zb. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia a zákonom č. 58/1995 Z. z. o štátnom rozpočte Slovenskej republiky na rok 1995 a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Kým v roku 1992 boli zo ŠFŽP poskytnuté prostriedky na realizáciu 405 projektov v objeme 975,555 mil. korún, v roku 1997 na 1 037 projektov v objeme 1 184,427 mil. korún. Trend znižovania dotácie zo štátneho rozpočtu a postupnej nezávislosti na ňom sa prejavil objemom

prostriedkov na projekty v ďalšom roku už len sumou 239,5 mil. korún, čo viedlo k potrebe nového zákona.

Návrh nového zákona o ŠFŽP, ktorý vypracovala pracovná skupina pod vedením J. Klindu, predložil na schvaľovacie konanie minister Jozef Zlocha. NR SR ho prijala 6. februára 1998 ako zákon č. 69/1998 Z. z. o Štátnom fonde životného prostredia a účinnosť nadobudol 1. apríla 1998 (zákon podpísali M. Kováč, I. Gašparovič a V. Mečiar). ŠFŽP už rozdeľoval projekty na dve skupiny nenávratného a návratného financovania. Nadväzne na prvý zákon č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny rozšíril možnosti poskytovania prostriedkov fondu napríklad na zabezpečovanie starostlivosti o osobitne chránené časti prírody a krajiny, podporu výskumu a realizáciu projektov na záchranu vzácných a ohrozených živočíchov, výsadbu a udržiavanie zelene v obciach, environmentálny monitoring, informatiku, dokumentaristiku, výchovu, vzdelávanie a propagáciu atď. Podľa § 4 ods. 1 písm. a) a písm. b) podporoval naďalej obstarávanie územnoplánovacej a inej environmentálnej dokumentácie na zabezpečovanie cieľov štátnej environmentálnej politiky na celoslovenskej, regionálnej alebo miestnej úrovni. Územnoplánovacia dokumentácia bola stále vecne i právne považovaná vládou SR, Národnou radou SR, ministrom a Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja SR (I. Harna), odbornou i laickou verejnosťou za „environmentálnu dokumentáciu“. „Ekologické“ pojmy už v zákone nahradili právne zrozumiteľnejšie „environmentálne“ pojmy, čo neznamenalo, že environmentalistika sa neopierala o vedecké poznatky z ekológie a iných prírodovedných odborov. Naopak, dokázala ich vhodne aplikovať v legislatíve. Zákon o štátnom fonde životného prostredia (po novelizácii stavebného zákona č. 237/2000 Z. z.) na návrh ministra financií Ivana Miklósa zrušil 6. decembra 2001 zákon č. 553/2001 Z. z. o zrušení niektorých štátnych fondov (§ 5). Protesty nepomohli. Zákon, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2002 (zákon signovali R. Schuster, J. Migaš a M. Dzurinda). Zostatok prostriedkov a majetok zrušeného ŠFŽP prešiel od 31. decembra 2001 do správy MŽP. Zákon zrušil aj vyhlášku MŽP SR č. 138/2000 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 69/1998 Z. z. o Štátnom fonde životného prostredia vydanú na jeho vykonávanie.

Návrh zákona o treťom Environmentálnom fonde vypracoval Jozef Klinda a poskytol poslancom výboru NRSR pre životné prostredie. Išlo v ňom najmä o obnovenie podpory environmentálnych projektov obcí, ktoré mali menej ako 2 000 obyvateľov, čím získal ich podporu a zvýšil pravdepodobnosť jeho politickej priechodnosti v parlamente. Tento predpoklad bol správny a vynaložené úsilie nebolo zbytočné, navrhovateľ predložil návrh Výboru NR SR pre pôdohospodárstvo, životné prostredie a ochranu prírody, ktorý si ho osvojil a ďalej predkladal. Úspech sa dostavil 21. októbra 2004, keď NR SR prijala zákon č. 587/2004 Z. z. o En-

vironmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý pretrval dodnes, čo potvrdzuje správnosť snáh a postupov vtedajších zástupcov environmentálnej politiky. Účinnosť nadobudol 1. januára 2005 (zákon podpísali I. Gašparovič, P. Hrušovský a M. Dzurinda). Tento zákon správu Environmentálneho fondu zveril MŽP, rozšíril jeho zdroje a možnosti poskytovania prostriedkov a spôsobu ich použitia; ustanovil druhy, podmienky a postup poskytovania podpory. Za 15 rokov bol až devätnásťkrát novelizovaný, pričom rozšíril možnosti poskytovania prostriedkov fondu v § 4 ods. 1 až na 34 rôznych aktivít, prevažne v pôsobnosti troch hospodárskych rezortov (Ministerstva hospodárstva SR, Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR), napríklad na úsporu energie, zvyšovanie energetickej účinnosti existujúcich budov vrátane zatepľovania, zníženie tepelných strát v rozvodoch tepelných médií v systémoch centrálného zásobovania teplom, zvyšovanie energetickej účinnosti technologických celkov a jednotlivých zariadení, podporu dopravy s nízkymi emisiami, odstránenie následkov po banskej činnosti, podporu obhospodarovania lesov poškodených imisiami, inštalovania nových zariadení, ktoré využívajú ako zdroj energie obnoviteľné zdroje energie, investičnú pomoc na výstavbu vysokoúčinných elektrární, príspevky do klimaticko-energetických fondov a obdobne širokospektrálne na mnohé ďalšie. Tie postupne potláčajú pôvodné dôvody jeho zriadenia orientované najmä na pomoc obciam riešiť reálne environmentálne problémy v ich kompetencii na ich území a zabezpečiť v nich starostlivosť o životné prostredie občanov. Samozrejme, všetko sa deje v životnom prostredí, na ktoré vplyvajú všetky ekonomické aktivity. Avšak nemalo by dochádzať napríklad v rámci „energetickej chiméry“ k takým deformáciám, ktoré od roku 2007 dokonca viedli k poskytovaniu dotácií politicky spriazneným podnikateľom a fyzickým osobám na „ekologické vylepšovanie ich príbytkov“ (budovaniu kolektorov, zatepľovaniu, výmeny kotlov). Takéto ich zvýhodňovanie viedlo ku kritike zo strany tlače, verejnosti a samospráv, ku kauzám a kríze, k spochybneniu opodstatnenosti MŽP (po viacnásobnej výmene ministrov k jeho zrušeniu v roku 2010).

* * *

Environmentálny fond vstupom do procesov trhovej ekonomiky začal výraznejšie finančne prispievať aj podnikateľskej sfére, ktorá by mala z vlastných ziskov, pôžičiek a iných zdrojov financovať svoje energetické, inovatívne a environmentálne projekty a problémy. Štát má pritom najmä dozerať na dodržiavanie zákonov a verejných záujmov aj voči nej. Štátnu finančnú výpomoc vybraným podnikom po roku 2007 asi (ne) možno považovať za kompatibilnú ani s diskutabil-

ným článkom 55 ústavného zákona o „princípoch ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky“.

Viacere organizačné i kompetenčné zmeny v miestnej štátnej správe a postupne v troch environmentálnych fondoch možno považovať za progresívne, ale vyskytli sa aj tendenčné spiatočnicke opatrenia a neracionálne rozhodnutia, ktorých dôsledky pretrvávajú dodnes. Oprava zjavných alebo odhalených systémových chýb si však vo väčšine prípadov vyžaduje čiastočnú a neraz až úplnú novelizáciu príslušných zákonov.

Literatúra

- Klinda, J.: Terminologický slovník environmentalistiky. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, 2000, 764 s.
 Klinda, J.: Štátna správa starostlivosti o životné prostredie uzákonená. *Enviro*magazín, 2004a, 9, 1, s. 4 – 7.
 Klinda, J.: Základné kompetencie štátnej správy starostlivosti o životné prostredie. *Vestník Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky*, 2004b, 9, 2, s. 29 – 31.

V článku boli použité rôzne archívne dokumenty z Envirokabinetu Halič.

RNDr. Jozef Klinda, *jozef.klinda@gmail.com*
 dlhoročný pracovník Ministerstva životného prostredia SR, Bratislava